

УДК 378: 355

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-67>

Катерина ТРИБУЛЬКЕВИЧ,

orcid.org/0000-0002-1907-7011

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри професійної психології Національної академії Служби безпеки України
(Київ, Україна), tribulkevich@gmail.com

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА СТАНДАРТИ НАТО

У статті визначено підґрунтя оптимізації вищої військової освіти згідно зі стандартами НАТО, що посилює позиції України на міжнародній арені та підвищує обороноздатність нашої держави. Досліджено, що першочергове значення для сфери вищої військової освіти мають стандарти НАТО: Рішення МС 0458/3, 2014; 2) Директива «Бі-СК» 075–002 «Освіта та підготовка», 2016; 3) Директива «Бі-СК» 075–003 «Колективна підготовка і вправи», 2013; 4) Директива «Бі-СК» 075–007 «Освіта та індивідуальна підготовка», 2015. Окреслено напрями оптимізації вищої військової освіти в умовах переходу на стандарти НАТО: активізація мовної підготовки, посилення професійної складової вищої освіти, системність у впровадженні стандартів НАТО, обмін освітнім досвідом та практика підготовки фахівців у країнах Альянсу.

Стратегічним завданням є посилення мовної підготовки у військових вищих навчальних закладах з урахуванням специфіки їх діяльності та загальноєвропейських тенденцій мовної освіти. Посилення професійної складової вищої освіти передбачає відведення значної частини навчального часу на відпрацювання тактико-спеціальних навичок та завдань професійного розвитку і самовдосконалення; використання спеціального програмного забезпечення для супроводу навчальних курсів із застосуванням комп'ютерів, мультимедійних технологій і мережових засобів у навчанні студентів і тестовому контролю якості знань. Системність у впровадженні стандартів НАТО передбачає колегіальну відповідальність та злагодженість інституцій, уповноважених приводити у відповідність до стандартів НАТО діяльність різних установ, включаючи військові вищі навчальні заклади. Вагомим кроком до професійної підготовки українських військових є і система обміну досвідом із зарубіжними партнерами.

Ключові слова: вища військова освіта, професійна складова вищої освіти, впровадження стандартів НАТО, мовна підготовка, професійний розвиток, професійне самовдосконалення, підготовка фахівців, перепідготовка фахівців.

Kateryna TRYBULKEVYCH,

orcid.org/0000-0002-1907-7011

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Professional Psychology
National Academy of Security Service of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) tribulkevich@gmail.com

OPTIMIZATION OF HIGHER MILITARY EDUCATION IN THE CONDITIONS OF TRANSITION TO NATO STANDARDS

Optimization of higher military education in accordance with NATO standards is a necessary condition for development, which will strengthen Ukraine's position in the international arena and increase the defense capabilities of our country. NATO standards are of paramount importance for higher military education: CU Decision 0458/3, 2014; 2) Bi-SC Directive 075–002 “Education and Training”, 2016; 3) Bi-SC Directive 075–003 “Collective Training and Exercises”, 2013; 4) Bi-SC Directive 075–007 “Education and Individual Training”, 2015. The directions of optimization of higher military education in the conditions of transition to NATO standards are determined: intensification of language training, strengthening the professional component of higher education, systematic implementation of NATO standards, exchange of educational experience and training practices in Allies. The strategic task is to strengthen language training in military higher education institutions, taking into account the specifics of their activities and European trends in language education. Strengthening the professional component of higher education involves allocating a significant part of study time to practice tactical special skills and tasks of professional development and self-improvement; use of special software to support training courses with the use of computers, multimedia technologies and networking tools in student education and test quality control of knowledge. Systematic implementation of NATO standards implies the collegial responsibility and coherence of institutions empowered to bring the activities of various institutions, including military universities, into line with NATO standards. An important step towards the professional training of the Ukrainian military is the system of exchange of experience with foreign partners.

Key words: higher military education, professional component of higher education, implementation of NATO standards, language training, professional development, professional self-improvement, training, retraining.

Постановка проблеми. Під час російської агресії надзвичайного значення набуває консолідація зусиль сектору безпеки і оборони України та військових вищих навчальних закладів для підготовки професійних кадрів, згідно зі стандартами НАТО. В 2015 році України визначила своєю стратегічною метою перехід на стандарти НАТО до 2020 року, проте даний процес не завершено. Разом з тим, «жодна держава-член Альянсу не впровадила всіх стандартів НАТО, а у деяких частка впровадження сягає лише близько 25% від загальної кількості нормативних документів» (Гетьманчук, 2019). Натомість Українська незалежна держава довела свою військову спроможність в умовах супротиву російським окупантам.

Дбаючи про належний рівень екіпірування, озброєння, оснащення військових баз та облаштуваності казарм, не слід забувати про центральне завдання забезпечення переходу на стандарти НАТО, - освітню складову, яка знаходить реалізацію і безпосередньо на військових майданчиках, і на базі закладів вищої військової освіти.

Аналіз досліджень. Питання модернізації національної вищої школи в контексті болонського процесу досліджували С. Калашнікова, В. Луговий, Ж. Таланова та ін.; освітньої складової забезпечення національної безпеки і оборони України в рамках євроатлантичної інтеграції досліджували В.Артемов, С. Мельник, О. Червякова; питання модернізації викладання тактико-спеціальних дисциплін у контексті взаємодії Військово-Морських Сил Збройних Сил України та Об'єднаних сил НАТО вивчали О. Покотило, С. Соколук, Ю. Стасюк, О.Чірікалов та ін. Проте подальшого дослідження потребує питання розвитку вищої військової освіти в умовах переходу на стандарти НАТО.

Мета статті – визначити напрями оптимізації вищої військової освіти в умовах переходу на стандарти НАТО.

Виклад основного матеріалу. З 2018 року в Україні функціонує Матриця розподілу відповідальності за опрацювання і прийняття рішення щодо впровадження стандартів НАТО, що нараховує більш ніж 1205 позицій. Цей документ спирається на Пакет Цілей партнерства, згідно якого Україна робить кроки до взаємосумісності з НАТО, як стратегічним партнером. І рух уперед є очевидним. За впровадженням стандартів НАТО Україна вже випередила таку країну як Чорногорія, що є членом Альянсу з 2017 року.

За нашим глибоким переконанням, оптимізація вищої військової освіти згідно зі стандартами НАТО, посилить позиції України на міжнародній

арені, а головне, - підвищить обороноздатність нашої держави.

Поділяємо думку науковців-юристів С. Мельника та О. Червякової щодо першочергового значення для сфери вищої військової освіти наступних стандартів НАТО: Рішення МС 0458/3 (МС 0458/3 (Final), «NATO Education, Training, Exercise and Evaluation (ETEE) Policy», dated 03 September 2014), яке є основою стратегічної концепції для політики НАТО щодо освіти, навчання, вправ та оцінки (ETEE); 2) Директива «Бі-СК» 075–002 «Освіта та підготовка» (Bistrategic command directive 075–002 «Education and training (E&T)», dated 06 September 2016), що детально описує обов'язки учасників, процес планування та управлінські процедури у сфері освіти та підготовки фахівців для здійснення поточних та майбутніх місій Альянсу; 3) Директива «Бі-СК» 075–003 «Коллективна підготовка і вправи» (Bi-strategic command directive 075–003 «Collective training and exercise (E&T)», dated 02 October 2013), що регламентує процес колективної підготовки та навчань з метою чіткого розмежування відповідальності виконавців колективних задач, забезпечення готовності сил НАТО для поточних та майбутніх спільних операцій, чому передує розробка і ухвалення Програмам військової підготовки та вправ (The Military Training and Exercise Programme – MTEP), 4) Директива «Бі-СК» 075–007 «Освіта та індивідуальна підготовка» (Bi-strategic command directive 075–007 «Education and training (E&T)», dated 10 September 2015), що висвітлює питання розробленого цілісного підходу у сфері освіти та підготовки, поєднуючи такі складові як освіта, індивідуальне та колективне навчання, вправи та інші (Мельник, 2021: 46).

Аналізуючи особливості вітчизняного освітнього процесу через призму зазначених вимог, доцільно визначити наступні напрями модернізації вищої військової освіти.

1. Активізація мовної підготовки.

У 2018 році більш ніж тисяча українських військових пройшли курси англійської мови. Проте при співробітництві з Альянсом актуальною залишається проблема адаптації стандартів українською мовою. Крім того, ускладнює даний напрямок недостатня увага керівного складу до мовної освіти підлеглих, коли військових не направляють на курси з вивчення іноземної мови; скасування 10% доплати за володіння іноземною мовою.

Важливим завданням у підготовці фахівців є урахування загальноєвропейських тенденцій мовної освіти, що передбачають оволодіння наступними компетенціями: сприймати вислов-

лювання, ідентифікувати лінгвістичну форму висловлювання, розуміти висловлювання, вірно інтерпретувати його; сприймати письмовий текст, розпізнавати написане, ідентифікувати, розуміти інтерпретувати письмовий текст; формувати культуру усного мовлення, що передбачає вміння планувати й організовувати висловлювання, використовуючи при цьому мовні засоби, фонетичні вміння, організувати й формулювати письмові висловлювання, писати і друкувати текст (мануальні вміння). На думку професора Н.Л.Іваницької, поєднання комунікативної та когнітивної методик забезпечує формування і розвиток комунікативної компетенції тих, хто вивчає мови (Іваницька, 2015: 24-28).

Стратегічним завданням є посилення мовної підготовки у військових вищих навчальних закладах з урахуванням специфіки їх діяльності та загальноєвропейських тенденцій мовної освіти.

2. Посилення професійної складової вищої освіти.

Обґрунтовує необхідність відведення значної частини навчального часу на відпрацювання тактико-спеціальних навичок та завдань професійного розвитку і самовдосконалення.

На прикладі дослідження С. Соколюка (Соколюк, 2021: 166-169) можна визначити логічні блоки викладання військових дисциплін:

1) Знання щодо ролі і місця певних сил: підводних, сухопутних, льотних (тактичні властивості, призначення, завдання).

2) Особливості місцевості виконання завдання та її вплив на виконання завдання.

3) Здійснення військової операції.

4) Аналіз ефективності проведення військових операцій з урахуванням стандартів НАТО.

У контексті тенденцій глобалізації та інтернаціоналізації розвитку вищої освіти у ХХІ столітті великого значення набуває і впровадження в освітній процес нових інформаційних і телекомунікаційних технологій. Зокрема актуальним є використання спеціального програмного забезпечення для супроводу навчальних курсів із застосуванням комп'ютерів, мультимедійних технологій і мереживних засобів у навчанні студентів і тестовому контролі якості знань [3].

3. Системність у впровадженні стандартів НАТО.

Передбачає колегіальну відповідальність та злагодженість інституцій, уповноважених приводити у відповідність до стандартів НАТО діяльність різних установ, включаючи військові вищі навчальні заклади.

В структурі вищої освіти особливої уваги потребує і система підвищення кваліфікації, стра-

тегічними компонентами якої мають бути відпрацювання тактичних умінь, порядок проведення, управління, забезпечення та взаємодії під час військових операцій.

4. Обмін освітнім досвідом та практика підготовки фахівців у країнах Альянсу.

Вагомим кроком до професійної підготовки українських військових є і система обміну досвідом із зарубіжними партнерами. Українські офіцери здобувають освіту у Військово-морській академії в Італії, проходили навчання у Великій Британії, Туреччині. Зокрема, офіцери оперативного-тактичного рівня здобувають освіту у британському коледжі оборонних наук Академії оборони Великої Британії та Сполучених Штатах Америки.

Позитивну роль у підготовці військових відіграють міжнародні навчання. Так, з метою забезпечення морської безпеки, на навчаннях *Sea breath*, *Cooperative partner* відпрацьовується сумісність флотів: виконання спільного маневрування, зв'язку, охорона конвоїв на переході морем, протиповітряна оборона, протимінна оборона, протичовнова оборона, блокада визначеного району та перекриття каналів нелегальної поставки зброї, висадка десанту тощо (Заблоцький, 2018).

На думку Покотило О.І. та Стасюк Ю.М., підвищенню якості підготовки військових фахівців сприяють поліпшення організаційних спроможностей вищих військових навчальних закладів із вивчення, поширення та впровадження досвіду, чому сприятимуть інформаційно-комунікаційні технології, осучаснена наукова продукція. В основу підготовки навчальних посібників пропонується покласти положення спільної доктрини НАТО щодо проведення операцій та всебічне узагальнення досвіду діяльності військ (сил), розкривається мета, практична спрямованість, основні методи вивчення досвіду діяльності військ (сил), аналізу, узагальнення та обміну інформацією у рамках впровадження побідного досвіду в практику удосконалення організації та діяльності військових формувань. Висвітлюється кадрово-аналітичне забезпечення функціонування системи узагальнення військового досвіду (Покотило, 2021: 160-163).

Обмін досвідом на теоретичному і практичному рівнях сприятиме професійній підготовці українських військових відповідно до стандартів НАТО.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, не зважаючи на те, що внаслідок кримських подій український флот втратив 51 корабель, 1/3 військовослужбовців перейшли на

бік окупантів та 1/3 звільнилися в запас (Туришин, 2021), повномасштабна військова агресія починаючи з 24 лютого 2022 року також завдає втрат українській армії, Україна нарощує спроможності, збільшує потужності внаслідок допомоги іноземних держав, кількісному збільшенню та якісному забезпеченню української армії. Важливим завданням залишається модернізація вищої військової освіти в умовах переходу на стандарти НАТО. Даному процесу сприятиме дотримання військо-

вими вищими навчальними закладами наступних напрямів модернізації підготовки фахівців:

1. Активізація мовної підготовки.
2. Посилення професійної складової вищої освіти.
3. Системність у впровадженні стандартів НАТО.
4. Обмін освітнім досвідом та практика підготовки фахівців у країнах Альянсу.

Актуальною проблемою подальших досліджень є обґрунтування кожного зі згаданих напрямів, розроблення та запровадження рекомендацій по їх реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетьманчук А., Зарембо К., Фахурдінова М. Україна і стандарти НАТО: як влучити у «рухому ціль»? URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrai-na-i-standarty-nato-yak-vluchyty-u-ruhomu-tsil/> (дата звернення : 04.02.2022).
2. Заблоцький В. Жорстокі реалії морської безпеки України: що далі? URL: <http://opk.com.ua/%D0%B6%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97-%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0/> (дата звернення : 04.02.2022).
3. Іваницька Н.Л. Сучасні тенденції розвитку мовної освіти в Україні. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2015. Випуск 44. С. 24-28.
4. Мельник С., Червякова О. Освітня складова забезпечення національної безпеки і оборони України в рамках євроатлантичної інтеграції. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення : матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року / упоряд.: П. П. Богущий, В. Г. Пилипчук, С. О. Дорогих. Київ, 2021. 376 с. С. 45-49.
5. Покотило О.І., Стасюк Ю.М. Вивчення досвіду застосування сил (військ) військово-морських Збройних сил України в операції об'єднаних сил: проблемні питання його впровадження та шляхи їх вирішення. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 19-20 травня 2021 року. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с. С.160-163.
6. Соколюк С.М. Порядок викладання у вищих військово-навчальних закладах України питань застосування підводних сил в контексті їх відродження. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 19-20 травня 2021 року. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с. С.166-169.
7. Туришин А. Україна гартувалася у вогні: як змінювалася армія за 30 років незалежності URL: https://24tv.ua/ukrayina-gartuvalasya-vogni-yak-zminyuvalasya-novini-rosiyi-i-ukrayini_n1717288 (дата звернення : 04.02.2022).

REFERENCES

1. Hetmanchuk A., Zarembo K., Fakhurdinova M. Ukraine i standarty NATO: yak vluchyty u «rukhomu tsil»? [Ukraine and NATO standards: how to hit a "moving target"?]. Retrieved from <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrai-na-i-standarty-nato-yak-vluchyty-u-ruhomu-tsil/> [in Ukrainian].
2. Zablotskyi V. Zhorstoki realii morskoi bezpeky Ukrainy: shcho dali? [The harsh realities of Ukraine's maritime security: what's next?] Retrieved from <http://opk.com.ua/%D0%B6%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97-%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0/> [in Ukrainian].
3. Ivanytska N.L. (2015) Suchasni tendentsii rozvytku movnoi osvity v Ukraini [Current trends in the development of language education in Ukraine]. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Pedahohika i psykhohohia. 2015, V. 44., 24-28. [in Ukrainian].
4. Melnyk S., Cherviakov O. (2021) Osvitnia skladova zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy v ramkakh yevroatlantychnoi intehratsii. [Educational component of ensuring national security and defense of Ukraine in the framework of Euro-Atlantic integration]. Rozvytok zakonodavstva Ukrainy u sferi obrony: problemy adaptatsii do standartiv NATO ta shliakhy yikh vyrishennia. Kyiv, 2021. 376, 45-49. [in Ukrainian].
5. Pokotylo O.I., Stasiuk Yu.M. (2021) Vyvchennia dosvidu zastosuvannia syl (viisk) viiskovo-morskykh Zbroinykh syl Ukrainy v operatsii obiednanykh syl: problemni pytannia yoho vprovadzhenia ta shliakhy yikh vyvirishennia. [Study of the experience of using the forces (troops) of the Naval Armed Forces of Ukraine in the joint forces operation: problematic issues of its implementation and ways to solve them.] Morska stratehiia derzhavy. Rozvytok ta realizatsiia morskoho potentsialu Ukrainy. Kyiv, 2021. 204, 160-163 [in Ukrainian].
6. Sokoliuk S.M. (2021) Poriadok vykladannia u vyshchikh viiskovo-navchalnykh zakladakh Ukrainy pytan zastosuvannia pidvodnykh syl v konteksti yikh vidrodzhennia. [The procedure for teaching in higher military educational institutions of Ukraine the use of submarine forces in the context of their revival]. Morska stratehiia derzhavy. Rozvytok ta realizatsiia morskoho potentsialu Ukrainy. Kyiv, 2021. 204, 166-169 [in Ukrainian].
7. Turyshyn A. Ukraina hartuvalasia u vogni: yak zminiuvalasii armia za 30 rokiv nezalezhnosti [Ukraine was hardened in the fire: how the army has changed in 30 years of independence]. Retrieved from https://24tv.ua/ukrayina-gartuvalasya-vogni-yak-zminyuvalasya-novini-rosiyi-i-ukrayini_n1717288 [in Ukrainian].